

Portugāles meži - “Montado” fenomens un eikaliptu problēma

Māris Liopa, Latvijas Mežu sertifikācijas padome

Portugāles mežu platības aizņem aptuveni 3,3 miljonus hektāru, kas ietver ap 38% no valsts kopējās teritorijas, ja šai platībai pieskaita arī jauktās agromežsaimniecības sistēmas, kopējā platība sasniedz pat 47% no visas valsts platības. Kopējā koksnes krāja mežaudzēs sasniedz apmēram 188 miljonus kubikmetru. Vidējais ikgadējais izstrādes apjoms jeb koksnes ieguve ir ap 11,5 miljoniem kubikmetru gadā. Šo apjomu pamatā veido divas galvenās sugas - eikalipts celulozes ražošanai un Piejūras priedes koksne zāģmateriāliem. Papildus koksnei ļoti slavens un nozīmīgs izstrādes produkts ir Portugāles korķis, kura ieguve sasniedz aptuveni 100 000 tonnu gadā, stabili nodrošinot pusi no visas pasaules tirgus apjoma.

Pirmā republika

Portugāles mežsaimniecības attīstību pēdējā gadsimta laikā ir noteikuši krasas politiskā režīma maiņas un industrializācijas viļņi, ko var iedalīt četros posmos.

Pēc karaļa gāšanas 1910. gadā jaunizveidotā Portugāles Pirmā republika pārņēma 19. gadsimta nogalē aizsāktos mežu atjaunošanas plānus. Šajā periodā valsts sāka aktīvāk noteikt "mežu perimetrus" - teritorijas valsts kalnainajos reģionos un piekrastes kāpās, kuras tika nodotas valsts meža dienesta pārraudzībā, lai apturētu eroziju un kāpu pārvietošanos. Tomēr hroniskā politiskā nestabilitāte un finanšu trūkums neļāva izvērst vērienīgus stādīšanas darbus plašā mērogā.

Līdz ar autoritārā režīma - *Estado Novo* - nostiprināšanos un Antonio de Salazara nākšanu pie varas, meža pārvaldība piedzīvoja agresīvu centralizāciju. Pavērsiena punkts bija 1938. gada Mežu plāns, kura īstenošana kulmināciju sasniedza 20. gadsimta 50. un 60. gados.

Valsts masveidā atsavināja vai piespiedu kārtā pārņēma kopienu zemes Portugāles ziemeļu un centrālajos kalnos, lai iestādītu simtiem tūkstošu hektāru Piejūras priedes *Pinus pinaster* monokultūru. Šis process izraisīja lielu sociālo spriedzi, jo vietējiem iedzīvotājiem tika atņemtas tradicionālās ganības. 20. gadsimta vidū sākās mērķtiecīga eikaliptu plantāciju paplašināšana, reaģējot uz vietējās celulozes industrijas pieprasījumu. Valsts veicināja ātri augošo koku stādīšanu, kas radīja pamatu mūsdienu rūpniecībai, taču vienlaikus neatgriezeniski mainīja ainavas struktūru.

Pēc 1974. gada Neļķu revolūcijas mežu pārvaldības modelis sabruka. Jaunā demokrātiskā valdība 1976. gadā pieņēma likumu, kas atdeva vēsturiskos mežus un zemi atpakaļ vietējo kopienu īpašumā un pārvaldībā. Tā kā valsts zaudēja kontroli pār lielu daļu platību, meži nonāca ekstremāli sadrumstalotā privātā sektorā. Iedzīvotāju masveida pārcelšanās no valsts iekšienes uz piekrastes pilsētām izraisīja lauksaimniecības zemju un mežu pamešanu. Tradicionālā pameža tīrīšana, malkas vākšana un lopu ganīšana mežos apsīka, kā rezultātā mežos uzkrājās milzīgs daudzums sausās biomasas. 20. gadsimta pēdējā ceturksnī ar Pasaules Bankas programmu finansiālu atbalstu privātie īpašnieki izcirta parastās priedes un aizstāja tās ar eikaliptiem, kas deva ātrāku peļņu.

Ugunsgrēku krīze un reformas

Kopš tūkstošgades mijas Portugāles mežu pārvaldība atrodas pastāvīgā krīzes režīmā, ko diktē katastrofāli meža ugunsgrēki. 2003. un jo īpaši 2017. gada traģiskie ugunsgrēki piespieda valsti pilnībā pārskatīt savu politiku.

Šodien pārvaldības fokuss ir mainījies no maksimālas koksnes ieguves uz ugunsdrošību un ainavas diversifikāciju. Valsts ir izveidojusi Dabas un mežu aizsardzības institūtu - ICNF, ieviesusi obligātu prasību par pameža attīrīšanu ap apdzīvotām vietām un tiesiski ierobežojusi jaunu eikaliptu stādījumu izveidi. Galvenais uzsvars tiek likts uz mazo īpašnieku kooperāciju jeb ZIF sistēmu un Eiropas Savienības fondu piesaisti, lai atjaunotu ugunsizturīgākus un bioloģiski daudzveidīgākus vietējo ozolu mežus.

Portugāļu meža nozares “trīs vaļi”

Portugāles kokrūpniecība un meža nozares ražošana balstās uz trim galvenajiem vaļiem, no kuriem starptautiski vispazīstamākā ir korķa rūpniecība. Portugāle ir pārliecinošs pasaules līderis šajā nišā, nodrošinot aptuveni pusi no visas pasaules korķa produkcijas. Korķa ozolu mizas regulāra un saudzīga atdalīšana sniedz augstas pievienotās vērtības materiālu, ko eksportē visā pasaulē - galvenokārt vīna pudeļu korķu, dizaina priekšmetu, kā arī ilgtspējīgu būvniecības izolācijas materiālu veidā.

Otrs milzīgs un ekonomiski ietekmīgs sektors ir celulozes un papīra rūpniecība. Šajā jomā dominē tādi starptautiska mēroga industriālie giganti kā *Altri* un *The Navigator Company*. Šie uzņēmumi ne tikai pārstrādā koksni, bet paši arī lielos apjomos apsaimnieko ātri augošās eikaliptu plantācijas. No eikalipta koksnes iegūtā celuloze tiek izmantota augstākās kvalitātes biroja papīra, iepakojuma un higiēnas preču ražošanai, padarot šo sektoru par vienu no valsts galvenajiem eksporta dzinējspēkiem. Trešo virzienu veido tradicionālā zāģmateriālu ražošana un koksnes enerģētika, kur pamatā izmanto piejūras priedes koksni. Šis sektors apgādā vietējo un reģionālo tirgu ar zāģmateriāliem būvniecībai, mēbeļu ražošanai un koka palešu izgatavošanai transporta nozarei. Papildus tam pēdējos gados strauju attīstību piedzīvo meža biomasas izmantošana — mežizstrādes atlikumi un mazvērtīgā koksne arvien vairāk tiek novirzīta granulu ražošanai un zaļās elektroenerģijas un siltuma ražošanai koģenerācijas stacijās.

“Montado” fenomens

Lai pilnībā izprastu Portugāles mežu nozares un dabas aizsardzības saikni, ir svarīgi detalizēti aplūkot korķa ozolu audžu jeb tā sauktā "Montado" fenomenu. Montado ir unikāla, gadsimtu gaitā izveidota agromežsaimniecības pastorālā sistēma, kas sastopama galvenokārt valsts dienvidu reģionos, piemēram, Alentežu. Šī sistēma apvieno trīs elementus - mežsaimniecību, lauksaimniecību un lopu ganīšanu - radot harmonisku mozaīkas ainavu. Korķa ozoli nodrošina ēnu un saglabā augsnes mitrumu, zem tiem tiek sēta labība vai ganītas vietējās mājlopu šķirnes, piemēram, melnās cūkas, kas pārtiek no ozolzīlēm, savukārt paši koki reizi deviņos gados dāvā vērtīgo korķa mizu, nesabojājot pašu koku.

No ekoloģiskā viedokļa Montado ir viena no bagātākajām Vidusjūras reģiona ekosistēmām, kas kalpo par mājvietu neskaitāmām apdraudētām sugām, tostarp Ibērijas lūsim un

karaliskajam ērglim. Šie meži darbojas kā dabiska barjera pret pārtuksnešošanos, kas klimata pārmaiņu dēļ nopietni apdraud Eiropas dienvidus. Korķa ozoliem ir izcila spēja piesaistīt oglekļa dioksīdu un saglabāt to pat pēc mizas novākšanas, padarot šo sistēmu par kritiski svarīgu elementu Portugāles klimata mērķu sasniegšanā. Tā kā korķa ozoli ir dabiski ugunsizturīgāki nekā eikalipti vai priedes, šīs audzes kalpo arī kā dabiskas uguns aizsardzības joslas ainavā.

Tomēr šīs unikālās ekosistēmas uzturēšana prasa stingru tiesisko regulējumu un prevenciju, īpaši ņemot vērā milzīgos meža ugunsgrēku riskus, kas piemeklē valsti katru vasaru. Portugāles tiesību akti nosaka, ka korķa ozoli un akmens ozoli ir nacionālais mantojums, un to ciršana bez valsts iestāžu atļaujas ir stingri aizliegta, pat ja koks atrodas privātā īpašumā. Pēc pēdējo gadu postošajiem ugunsgrēkiem valstī ir ieviesti daudz stingrāki preventīvie noteikumi. Zemes īpašniekiem ir juridisks pienākums regulāri attīrīt krūmu stāvu un pamežu noteiktā rādiusā ap dzīvojamām mājām un ceļiem. Ja īpašnieks to neizdara līdz noteiktam pavasara termiņam, pašvaldībai ir tiesības veikt attīrīšanu piespiedu kārtā un piestādīt īpašniekam dubultu rēķinu un naudas sodu.

Ainavas, plantācijas un zemju reģistrācija

Papildus tam Portugāle aktīvi strādā pie ainavas pārveides, tiesiski ierobežojot jaunu eikaliptu plantāciju stādīšanu tajos reģionos, kur ugunsbīstamība sasniegusi kritisku robežu. Tā vietā valsts ar jaunajām Eiropas Savienības atbalsta programmām finansiāli stimulē un kompensē īpašniekiem pāreju uz jauktā tipa mežiem, kuros eikaliptu monokultūras tiek aizstātas ar vietējām ozolu, kastaņu un pīniju audzēm. Šāda mozaīkveida ainavas plānošana, apvienojumā ar stingru pameža kontroli un kooperatīvo pārvaldību, ir kļuvusi par Portugāles galveno stratēģiju, lai saglabātu savu meža ekonomiku un vienlaikus aizsargātu dabu no klimata krīzes radītajiem draudiem.

Lai Portugāles mazo meža platību īpašnieki sekmīgi kvalificētos šīs programmas finansējumam, viņiem vispirms ir jāpārvar valsts lielākais vēsturiskais šķērslis - zemes juridiskā reģistrācija. Pretendentam ir jābūt reģistrētam oficiālajā BUPi - *Balcão Único do Prédio* - sistēmā, kas ir valsts izveidots digitālais kadastrs mežu robežu precizēšanai. Ņemot vērā īpašumu sadrumstalotību, prioritāte un augstākas atbalsta likmes tiek piešķirtas tiem

Īpašniekiem, kuri ir apvienojušies jau pieminētajās ZIF jeb Īpašajās meža apsaimniekošanas zonās vai meža kooperatīvos. Apvienošanās ļauj pieteikt lielākas platības un nodrošināt vienotu uguns aizsardzības plānu, kas ir obligāts nosacījums finansējuma saņemšanai. Attiecībā uz koku sugu izvēli, šī programma ir skaidri vērsta uz "klimatviedas mežsaimniecības" ieviešanu, un tajā ir noteiktas stingras ekoloģiskās prioritātes.

Finansējumu praktiski nav iespējams saņemt jaunu eikaliptu monokultūru stādīšanai. Tā vietā valsts un Eiropas Savienība prioritāri atbalsta un subsidē trīs galvenās koku grupas: Pirmkārt, tie ir vietējie ozoli — korķa ozols *Quercus suber* un akmens ozols *Quercus ilex*. To stādīšana tiek stimulēta visvairāk, jo šie koki ir ilgmūžīgi, izcili pielāgoti Vidusjūras reģiona sausumam un, pateicoties biežajai mizai, spēj izdzīvot pat vidējas intensitātes ugunsgrēkos. Atbalsts šīm sugām palīdz atjaunot tradicionālās Montado sistēmas, kas nodrošina gan dabas daudzveidību, gan korķa ieguvi nākotnē.

Otrkārt, liels uzsvars tiek likts uz citām vietējām lapu koku un skujkoku sugām, piemēram, Eiropas kastaņām *Castanea sativa*, Vidusjūras akācijas sugām un it īpaši pīnijām *Pinus pinea*. Pīnijas ir ekonomiski ļoti pievilcīgas, jo tās ražo ciedru riekstus (pīniju sēklas), nodrošinot īpašniekam regulārus ienākumus vēl pirms koka ciršanas vecuma sasniegšanas, un vienlaikus tās ir daudz ugunsizturīgākas par parasto Piejūras priedi.

Treškārt, programmā tiek augstu vērtēta jauktu mežaudžu veidošana un mozaīkveida ainavas princips. Tas nozīmē, ka pat tad, ja īpašnieks atjauno komerciālos Piejūras priedes stādījumus, noteiktam procentam no platības ir jābūt atvēlētam vietējiem lapu kokiem, kas kalpo kā dabiskas ugunsdrošības buferjoslas. Šāda sugu diversifikācija ir galvenais nosacījums, lai mazo platību īpašnieki ne tikai saņemtu naudu meža iestādīšanai, bet arī garantētu ikgadējos uzturēšanas maksājumus nākamo 15 līdz 20 gadu laikā.

“Zaļais tuksnesis” - politiskie, sociālie un vides skandāli

Portugāles mežsaimniecības nozare pēdējos gadu desmitos ir bijusi pastāvīgu skandālu epicentrā. Lielākā daļa konfliktu sakņojas sadursmē starp agresīvām komerciālajām interesēm un sabiedrības drošību, ko pastiprina klimata pārmaiņu radītās katastrofas.

Viens no ilgstošākajiem un asākajiem konfliktiem Portugālē ir saistīts ar eikaliptu plantāciju nekontrolētu izplešanos, ko vides aktivisti un vietējās kopienas dēvē par "zaļo tuksnesi". Celulozes ražošanas kompanijas un mazo platību īpašnieki, dzenoties pēc ātras peļņas, gadu desmitiem aizvietoja vietējās ozolu audzes ar eikaliptiem. Šie koki patērē milzīgu daudzumu ūdens, sausina augsni, iznīcina bioloģisko daudzveidību - zem tiem nekas neaug - un ir ārkārtīgi ugunsnedroši to sastāvā esošo ēterisko eļļu dēļ.

Portugāļu sabiedrības pacietības mērs mērojās pēc tam, kad atklājās, ka celulozes lobījs gadiem ilgi ir veiksmīgi bloķējis vai mīkstinājis likumprojektus, kas mēģināja ierobežot jaunu plantāciju stādīšanu. Pat pēc tam, kad valdība oficiāli aizliedza eikaliptu platību paplašināšanu, vides organizācijas regulāri ziņo par nelegāliem stādījumiem, kurus valsts iestādes nespēj vai nevēlas kontrolēt.

Lielākais un smagākais skandāls Portugāles modernajā vēsturē izcēlās pēc 2017. gada jūnija un oktobra meža ugunsgrēkiem, kuros kopumā dzīvību zaudēja vairāk nekā 110 cilvēku. Šī traģēdija pārvērtās milzīgā politiskā un tiesiskā skandālā. Pedrogau Grande reģionā desmitiem cilvēku sadega dzīvi savās automašīnās uz valsts autoceļa *EN236-1*, ko glābšanas dienesti laikus nenobloķēja. Ceļu no abām pusēm ieskāva blīvas, neattīrītas eikaliptu audzes, radot burtisku "uguns tuneli". Izmeklēšanā atklājās katastrofāli trūkumi valsts ārkārtas situāciju sakaru sistēmā *SIRESP*. Kritiskajā brīdī sistēma sabruka, un ugunsdzēsēji nespēja savstarpēji sazināties. Izraisījās skandāls par to, ka valsts bija noslēgusi finansiāli neizdevīgu līgumu ar privātu uzņēmumu par šīs sistēmas uzturēšanu, ignorējot tehniskos defektus.

Traģēdijas spiediena rezultātā atkāpās Portugāles iekšlietu ministre, un sākās tiesas procesi pret vietējām amatpersonām un elektrotīklu apsaimniekotājiem par nolaidību un neizdarību pameža tīrīšanā. Pēc 2017. gada postošajiem ugunsgrēkiem Portugāles tiesa, tomēr, attaisnoja visus apsūdzētos nolaidībā, lēmumu pamatojot ar ārkārtējiem dabas apstākļiem un valsts sistēmisku mazspēju. Savukārt lielo celulozes un papīra ražošanas uzņēmumu ekonomiskā ietekme gadu desmitiem ir ļāvusi tiem sekmīgi lobēt labvēlīgu regulējumu un eikaliptu stādījumu izplešanos.

Ekonomiskā atkarība kā politiskais svira

Celulozes un papīra industrijas lobijs Portugālē ir viens no ekonomiski un politiski ietekmīgākajiem spēkiem valstī. Šī ietekme tieši nosaka to, kā tiek veidoti mežsaimniecības likumi, kur nonāk valsts un Eiropas Savienības finansējums un kāpēc, par spīti milzīgajiem ugunsgrēku riskiem, eikaliptu plantācijas joprojām klāj ievērojamu daļu valsts teritorijas. Celulozes industrijas lobēšanas mehānismi un to tiešā ietekme uz politiskajiem lēmumiem izpaužas vairākos līmeņos.

Galvenais lobija arguments sarunās ar valdību ir nozares milzīgā loma valsts ekonomikā. Tādi industrijas milži kā *The Navigator Company* un *Altri* kopā ar nozares asociāciju CELPA nodrošina gandrīz 5% no visa Portugāles eksporta apjoma, kas ir aptuveni 3 miljardi eiro gadā. Tā kā nozare nodarbina tūkstošiem cilvēku tieši nabadzīgākajos lauku reģionos, uzņēmumi izmanto šo ietekmi, lai brīdinātu politiķus - jebkuri stingri eikaliptu ierobežojumi izraisīs darbvietu zaudēšanu, rūpnīcu slēgšanu un eksporta ieņēmumu kritumu, kas tieši ietekmēs valdības reitingus.

Vēsturiski celulozes lobijs ir spējis panākt sev labvēlīgu tiesisko regulējumu vai panākt, ka jaunie ierobežojumi zaudē savu efektivitāti. Spilgts piemērs bija 2013. gada Meža kodeksa reforma, kad lobija spiediena rezultātā tika ievērojami liberalizēti noteikumi eikaliptu stādīšanai mazās platībās, kas izraisīja nekontrolētu plantāciju izplešanos. Kad pēc 2017. gada traģēdijām valdība sabiedrības spiediena dēļ beidzot pieņēma likumu, kas aizliedz palielināt kopējo eikaliptu platību valstī, lobijs panāca tiesiskus izņēmumus. Uzņēmumiem tika atļauts veikt "mežu pārgrupēšanu" - tas nozīmē, ka viņi drīkst likvidēt mazāk produktīvas audzes vienā vietā, lai to vietā tiesiski izveidotu daudz blīvākas un intensīvākas komerciālās plantācijas citur, saglabājot nemainīgu kopējo platību uz papīra, bet palielinot eikaliptu ietekmi uz vidi.

Vides aktīvistu organizācijas regulāri ceļ trauksmi par to, ka celulozes lobijam izdodas virzīt publisko finansējumu savu peļņas mērķu īstenošanai. Pat programmās, kas paredzētas mežu atjaunošanai un ugunsgrēku prevencijai, noteikumi tiek formulēti tā, ka liela daļa līdzekļu nonāk ātri augošo monokultūru un ar tām saistītās infrastruktūras uzturēšanai, nevis dabisko mežu atjaunošanai. Tāpat lobijs ir veiksmīgi panācis valsts subsīdijas meža biomasas dedzināšanai celulozes rūpnīcu koģenerācijas

stacijās. Uzņēmumi to pasniedz kā "zaļo enerģiju" un palīdzību pameža attīrīšanā, taču ekoaktivisti un kritiķi norāda, ka tas rada finansiālu stimulu dedzināt milzīgus daudzumus koksnes, pastiprinot intensīvo mežsaimniecību.

Vai eikalipts nav ugunsgrēku cēlonis?

Industrija investē milzīgus līdzekļus savos pētniecības centros un sadarbības projektos ar universitātēm, lai veidotu politiķiem un sabiedrībai labvēlīgu viedokli. Lobijs aktīvi izplata naratīvu, ka eikalipts nav ugunsgrēku cēlonis, bet gan risinājums - proti, korporatīvi pārvaldītie un rūpīgi koptie eikaliptu meži deg mazāk nekā pamestie privātie īpašumi. Šis arguments tiek izmantots, lai pārliecinātu valdību nodot pamesto lauku teritoriju apsaimniekošanu industriālajiem ražotājiem. Kad neatkarīgās ekspertu komisijas pēc ugunsgrēkiem nāk klajā ar secinājumiem par nepieciešamību radikāli samazināt eikaliptu īpatsvaru, celulozes uzņēmumi finansē vērienīgas mediju kampaņas un publiskus manifestus, apstrīdot šos pētījumus un dēvējot tos par "ideoloģiskiem uzbrukumiem" bez zinātniska pamata. Tādējādi celulozes industrijas lobijs panāk situāciju, kurā Portugāles politiskā elite ir spiesta balansēt starp sabiedrības pieprasījumu pēc drošības un bailēm zaudēt vienu no valsts svarīgākajiem ekonomiskajiem pīlāriem, kā rezultātā valsts reformas bieži vien ir kompromiss.

“Ugunsgrēku bizness”

Meža ugunsgrēku dzēšana Portugālē ir kļuvusi par milzīgu biznesu, ap kuru regulāri uzvirto korupcijas skandāli, ko vietējie mediji dēvē par "ugunsgrēku biznesu" - *negócio do fogo*. Vairākkārt ir ierosinātas krimināllietas pret lekšlietu ministrijas un Civilās aizsardzības pārvaldes amatpersonām par nelikumībām un kukuļošanu ugunsdzēsības helikopteru un lidmašīnu nomas iepirkumos. Atklājās gadījumi, kad miljoniem eiro tika samaksāti par tehniku, kas tehnisku iemeslu dēļ nemaz nevarēja pacelties gaisā. Atšķirībā no citām valstīm, Portugāle lielā mērā paļaujas uz brīvprātīgo ugunsdzēsēju asociācijām. Izcēlās konflikti par valsts finansējuma sadali - asociācijas tika apsūdzētas par līdzekļu izšķērdēšanu, savukārt tās vainoja valdību hroniskā inventāra un aizsargtērpu trūkumā.

Īpašumu tiesību haoss

Mūsdienās karstākais konflikta punkts ir starp valsti un mazo mežu īpašniekiem saistībā ar obligāto pameža attīrīšanu. Lai novērstu jaunus ugunsgrēkus, valdība noteica bargus naudas sodus un tiesības pašvaldībām piespiedu kārtā attīrīt privātos mežus, ja īpašnieks to neizdara līdz pavasarim.

Tas izraisīja milzīgu neapmierinātību lauku reģionos. Daudzi meža gabali pieder gados veciem pensionāriem vai mantiniekiem, kuri dzīvo ārzemēs un pat nezina sava īpašuma precīzas robežas kadastra trūkuma dēļ. Īpašnieki argumentē, ka pameža tīrīšanas izmaksas bieži vien pārsniedz paša zemes gabala vērtību, un vaino valsti nespējā sakārtot sistēmu, pirms ķerties pie represijām un sodīšanas.

Meža sertifikācija Portugālē – situācija un specifika

Sertifikācijai Portugālē ir izšķiroša nozīme, lai valsts spētu eksportēt savu meža produkciju - papīru, celulozi un korķi - uz Eiropas un pasaules tirgiem. Tomēr Portugāles unikālā un ekstremāli sadrumstalotā mežu īpašumtiesību struktūra rada specifiskus izaicinājumus šo standartu ieviešanā. Portugālē ir sertificēta salīdzinoši neliela daļa no kopējās mežu platības, taču pēdējos gados šis rādītājs strauji pieaug, pateicoties celulozes industrijas spiedienam un jaunajiem standartiem.

FSC ir guvis lielāku pārsvaru Portugālē. Aptuveni 24% no valsts kopējās mežu platības ir FSC sertificēti. FSC sertifikācija aptver vairāk nekā pusmiljonu hektāru, un valstī darbojas spēcīgs nacionālais birojs — *FSC Portugal*. Savukārt, PEFC vēsturiski klāj mazāku platību - ap 10% valsts mežu. PEFC sertifikācijas pamatā ir Portugāles nacionālais standarts *NP 4406*, kas balstīts uz Pan-Eiropas ilgtspējīgas mežsaimniecības kritērijiem.

Tā kā Portugāle ir liels pārstrādes mezglis, valstī ir reģistrēti simtiem FSC un PEFC piegādes ķēžu sertifikātu uzņēmumiem, kas transformē un pārdod koksnes un korķa izstrādājumus.

Lielākā pretruna Portugāles mežu sertifikācijā ir plaša starp lielajiem korporatīvajiem spēkiem un simtiem tūkstošu mazo

privātīpašnieku. Lielāko daļu no sertificētajām platībām - vairāk nekā 80% - reāli kontrolē lielie celulozes un papīra uzņēmumi, kuriem ir pietiekami finanšu un administratīvie resursi, lai izpildītu stingros starptautiskos kritērijus. Tā kā vidējais meža īpašums Portugāles ziemeļos un centrā ir mazāks par vienu vai diviem hektāriem, individuāla sertifikācija mazajiem saimniekiem ir ekonomiski neiespējama pārāk augsto izmaksu un birokrātijas dēļ. Lai to risinātu, gan FSC, gan PEFC pēdējos gados aktīvi attīsta grupas sertifikācijas modeļus. Tas ļauj mazo mežu īpašnieku apvienībām pieteikties sertifikātam kopā, dalot izmaksas un kopīgi pārvaldot ugunsdrošības pasākumus.

Portugālē meža sertifikācija nav tikai mārketinga rīks - tā kalpo kā alternatīvs dabas aizsardzības mehānisms valstī, kur valsts mežu īpatsvars ir ļoti niecīgs - zem 2%. Aptuveni 20% no FSC sertificētajām platībām Portugālē ir noteiktas kā saglabāšanas vai aizsargājamās teritorijas, un daļai no tām nav nekāda cita valsts tiesiskā aizsardzības statusa. Sertifikācija uzliek par pienākumu īpašniekam šīs vietas saudzēt. Sertifikācijas standarti pieprasa stingru pameža kontroli, aizsargjoslu veidošanu un ūdens resursu monitoringu. Sertificētajās platībās ugunsgrēku prevencija tiek veikta daudz augstākā līmenī nekā nesertificētajos un pamestajos mežos. Nesen Portugālē tika ieviests revidēts FSC standarts, kas īpaši atvieglo sertifikācijas iegūšanu nekoksnes produktiem, piemēram, korķim un priežu sveķiem. Tas palīdz nodrošināt labākus ienākumus tradicionālajām mežsaimniecības sistēmām *Montado* un motivē īpašniekus nestādīt eikaliptu plantācijas.

Avoti: Portugāles un Eiropas Savienības informācijas vietnes